Засновники:
Департамент освіти і науки обласної державної адміністрації
Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Адреса редакції:
76018 м. Івано-Франківськ,
пл. Міцкевича, 3
Телефон (03422) 52 24 93
Видається в ОІППО

Рекомендовано до друку науково-методичною радою ОІППО протокол № від

Головний редактор
ШЕЛЕМЕЙ Любов, проректор з науково-методичної роботи та моніторингу якості освіти Івано-Франківського ОІППО

Редакційна рада:
БАРАБАШ Ольга, проректор з наукової роботи Івано-Франківського ОІППО, кандидат педагогічних наук, доцент;
БІГУН Михайло, доцент кафедри менеджменту та освітніх інновацій ОІППО, кандидат фізико-математичних наук;
ЗУБ'ЯК Роман, ректор Івано-Франківського ОІППО, кандидат педагогічних наук, доцент

Редакційна колегія:
ВИЛУЩАК Тетяна, завідувач лабораторії організації та навчальної діяльності;
ДУТЧАК Алла, методист лабораторії управління та організації освіти;
МЕРДУХ Іван, завідувач лабораторії природничо-математичних дисциплін, кандидат біологічних наук;
МАЛИЙ Петро, методист лабораторії природничо-математичних дисциплін;
НИЖНИК Ольга, завідувач лабораторії управління і організації освіти;
ОСТРОВСЬКА Галина, завідувач кафедри теорії та методики навчання, доктор педагогічних наук, доцент;
ПІДЛИПНА Людмила, директор обласного центру практичної психології та соціальної роботи, кандидат психологічних наук;
РИМАР Віктор, завідувач лабораторії дисциплін естетичного циклу та фізичного виховання;
СТРІЛЬЧИК Галина, завідувач лабораторії педагогічного досвіду та етнопедагогіки;
УМАНЦІВ Наталія, завідувач лабораторії суспільно-філологічних дисциплін;
ФЛЯК Оксана, завідувач лабораторії національного виховання;
ЮСИПЧУК Світлана, завідувач лабораторії дошкільної та початкової освіти

Тези надруковано в авторській редакції

Оформлення і технічне редагування
Світлани ГРИТЧУК

Підп. до друку 25. 10. 2022. Гарнітура "Таймс". Формат 60x84/8.
Складання та верстку виконано в обласному літературно-видавничому центрі ОІППО

* Рукописи не рецензуються і не повертаються
• Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту
• За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори публікацій

ДЖЕРЕЛА

Науково-методичний вісник № 2 (104), 2023
Свідоцтво про реєстрацію серії ІФ № 317
Виходить три рази на рік

ЗМІСТ

BAS Mariana, DUDA Khrystysna. Boris Kudrik – luminary of the Rohatyn land.....3

BYCHYNSKYI Ihor. Vladyka Cyrus Pavel Vasilik: desident, legislator and teacher.....6

ВІРОЛАЙНЕН Оксана. Створення індивідуальної освітньої траєкторії для здобувачів освіти в умовах змішаного навчання.....8

ГРИЦАК Наталія. Постать професора Ганни Токмань у сучасному науково-методичному просторі.....10

DOGRYL Yanina. Ukrainian Language education in Turkiye.....13

ЗАМБЖИЦЬКА Марта, ЯКУБОВСЬКА-КРАВЧИК Катажина. Деконструкція наративу про українську культуру в євпопейській українознавчій освіті.....17

ІСАЄВА Олена. Особистість педагога у вимірах війни (від Януша Корчака до сучасних українських учителів).....21

КАЛУСЬКА Любомира. Леся Українка у контексті сучасних українських реалій.....25

КЕЛЕМБЕТ Людмила, ФЛЯК Оксана. Степан Пушик: віхи життя та творчості.....28

КОЗІНЧУК Віталій, КОТИК Тарас. Вплив творів сакрального мистецтва на виховання молоді.....32

КОЛОДИЧ Юлія, ОПАНАСИК Алла. Українці, що відкрили світ.....34

КУШНІР Ірина. Деколонізація мовної особистості.....37

МЕЛЬНИК Анжела. "Золоте дно для любомудра": методичний погляд на творчий доробок Ростислава Доценка.....39

НАГОРНЯК Богдан. Святість – спосіб життя.....42

НИЖНИК Ольга, КРИВЕНЬ Олеся. Назва закладу освіти як ціннісно-світоглядна домінанта.....47

ОСТРОВСЬКА Галина. Незламні. Образ народного героя Прикарпаття Олекси Довбуша в історії, легендах та методиці навчання.....52

САБЛІНА Світлана. Фонетичний профіль емоцій у листах Лесі Українки до Михайла Драгоманова.....55

ТОКМАНЬ Ганна. Юрій Бондаренко – гідний репрезентант сучасної української науки, освіти, мистецтва слова.....58

ФЕДОРЧУК Руслана, КУРЧИК Олена. Людина світу: Микола Миклуха-Маклай.....61

ФЕЦАН Тетяна. Мовна особистість українця в сучасній діаспорі Турецької Республіки.....64

FURAT Mehmet Fahri. Unveiling Kyiv's Quality of Life in 1918 and 1919: Insights from Ottoman Ambassador's Reports in the Ottoman Archives – A Prosopographical Inquiry.....67

FURAT Olena. An in-depth examination of students enrolled in Istanbul University's Ukrainian Language and literature program through the lens of higher education program atlas, endorsed by the council of higher education.....69

ЦВІЛИНЮК Наталія. Використання творчої спадщини Параски Плитки-Горицвіт при викладанні основ християнської етики.....71

ШЕВЧУК Катерина, КОЛОДИЧ Юлія. Найкращі українки Паризького світу.....74

ЖАЛЕ Ясан. Внесок "Ахілік", історичної торгової організації, що представляє благодійність і солідарність, у суспільне життя.....77

ФЕДОРІВ Тарас. Степан Бандера і львівський погром 1941 року: до питання дослідження та висвітлення одного з ключових моментів біографії.....79

НАШІ АВТОРИ.....87

ЗБІРНИК ТЕЗ

IV Міжнародної науково-практичної конференції "ОСОБИСТІСТЬ В ІСТОРІЇ, ЛІТЕРАТУРІ ТА МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ"

Київ – Івано-Франківськ – Варшава – Стамбул

Олена ІСАЄВА

ОСОБИСТІСТЬ ПЕДАГОГА У ВИМІРАХ ВІЙНИ (ВІД ЯНУША КОРЧАКА ДО СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ УЧИТЕЛІВ)

З початком повномасштабної війни тезу про те, що професія вчителя – ідеологічна, більшість з українських педагогів усвідомила на практиці. Ми всі чітко остаточно зрозуміли, що УЧИТЕЛЬ (у широкому сенсі цього слова) – носій державницької політики, який не може бути нейтральним у критичних карколомних моментах історії своєї країни. Тому ми записували різноманітні звернення, щоб світ нас почув, дехто із педагогів вирішив із зброєю у руках захищати свою рідну землю, щоб не довелося це робити молоді, хтось активно волонтерив і продовжує це робити, а хто просто продовжував робити свою справу – «просвітлювати і освічувати» наших учнів, повертати їм через навчання те, що було у мирному житті, і у такий спосіб психологічно допомагати переживати ці страшні події нашої історії. Тому і невипадково, як засвідчують злочини цієї війни, коли окупанти заходили на українські землі, їм дуже важливо було психологічно або/і фізично знищити учителів.

У переважній більшості українські педагоги під час цієї повномасштабної війни проти російського терору, насамперед, думали і думають не про власну безпеку і безпеку своїх рідних, а про те, як допомогти наших учням все це пережити. Освітяни усвідомлюють, що найбільше зараз потрібні своїм учням/вихованцям, які всі водночас стали «дітьми війни» з усіма її наслідками.

Слід зазначити, що більшість освітніх закладів на початку війни стали справжніми волонтерськими штабами, а самі педагоги стали волонтерами. І вони це робили і роблять не тому, що хтось або адміністрація навчального закладу примушує їх, а тому що інакше просто не можуть.

Так, Владислав Акименко, консультант Центру професійного розвитку педагогічних працівників міста Лозова на Харківщині, пригадує, як місцеві освітяни об'єдналися, щоб приймати людей із сусіднього Ізюма: *«Колеги перетворювали шкільні класи, кабінети на максимально комфортні кімнати для проживання переміщених осіб, з дому несли все, що можна були, допомагали і підтримували. Вночі чергували в школі з тими людьми, щоб вони не почувалися самотніми»* [1].

В історії відомі факти, коли освітяне під час військових дій ціною власної безпеки і життя захищали своїх вихованців. Один із найвідоміших таких педагогів, життя та смерть якого стали справжньої легендою – це **Януш Корчак** (справжнє ім'я – Генрик Ґольдшміт (1878–1942))**.** Ім'я цього всесвітньо відомого польського педагога у багатьох асоціюється з прикладом справжньої відданості своїм вихованцям і величезної любові до них. Самопожертва, яку свідомо обрав Януш Корчак, категорично відкинувши пропозицію залишити своїх учнів із «Будинку сиріт» і врятувати своє життя, назавжди стала трагічною і водночас героїчною сторінкою в історії світової педагогіки.

Приклад Януш Корчака дає нам підстави говорити про **особливу місію педагога під час війни.** У чому ж вона полягає?

Можемо зазначити, що, крім навчання, учитель під час війни бере на себе такі **функції**:

- захист і збереження життя своїх учнів;
- їх моральна підтримка;
- забезпечення максимально можливих комфортних умов під час навчання;
- позбавлення можливих тригерів в освітньому процесі;
- слідування принципу «Не зашкодь!».

Педагог має стати справжнім мотиватором для учнів, людиною, якій довіряють, з яким можна говорити про війну, ділитися своїми болями, проблемами, роздумами тощо. Важко не погодитися з думкою сучасної психологині Олени Онопрієнко, яка засвідчує, що

практика сьогодення показала, що педагоги повинні володіти **знаннями та навичками надання кризової психологічної допомог**и, володіти знаннями з ознак тривожних розладів у дітей, з метою вчасного реагування і направлення за фаховою психологічною допомогою [3].

На думку шкільної психологині Юлії Ульянової, у час війни на вчителя, насамперед, лежить відповідальність за емоційний стан, психічне здоров'я дитини, за її життя, і уже потім – за показники успішності. Психологиня вважає, що місія освітян у часи війни — **показати, що є стабільність, хоча б у цій частині життя дітей** [2].

Ще одна важлива місія педагога під час війни – це **стати своєрідним провідником для культурної деокупації українців.** Тому цілком логічно і природньо, що уже в перші дні війни в освітянському середовищі розгорнулася дискусія щодо місця російської культури в новий воєнних реаліях України, в результаті якої було офіційно на державному рівні прийнято рішення про неможливість будь-якої співпраці з країною агресора, про необхідність вилучення творів російської літератури зі шкільних програм.

Отже, бачимо, що, справді, у нас є всі підстави говорити про особливу роль педагога під час війни. І приклад українських педагогів тому свідчення. Так, важко не погодитися з Олександром Елькіном, головою найбільшої в Україні незалежної освітянської спільноти EdCamp Ukraine, що українські вчителі «*не тільки спромоглися зберегти освітній процес в цих умовах, вони на станціях метро викладали, у бомбосховищах, на передовій і так далі. Вони відіграють важливу роль у підтримці громад у цей непростий час, допомагаючи внутрішньо переміщеним особам, територіальній обороні, військовим та своїм громадам у подоланні наслідків війни*» [1].

Багато хто з українських педагогів, залишивши зошити і календарно-тематичне планування, добровільне стали на захист нашої держави.

На жаль, серед педагогів на фронті багато й тих, хто віддав своє життя заради вільного майбутнього України. **ВІЧНА І СВІТЛА ПАМ'ЯТЬ тим, хто уже ніколи не повернеться в свої навчальні заклади, хто назавжди залишиться в душах своїх учнів як справжній ПРИКЛАД ГЕРОЇЗМУ І МУЖНОСТІ.**

Отже, ми сьогодні є свідками справжнього героїзму, зокрема героїзму й освітян.

Замислимося, як же народжується цей героїзм. Чи можна назвати героїчними діями тих, хто не на полі бою, а у тилу тримає освітянский фронт? Спробуємо скласти такий **узагальнений портрет сучасного українського педагога в умовах війни.**

З цією метою я пропоную вам познайомитися з учителями одного педагогічного колективу. Це **освітяни ліцею селища Ярова Лиманської міської громади Краматорського району Донецької області.**

«Люди, об'єднані Україною» – можна прочитати напис на стіні яворівського ліцею. Мабуть, це гасло дуже влучно і точно передає незламний дух педагогів селища Ярова, все те, що вони роблять. Хто ж вони? Звідки черпають свої сили?

Про них не написано статей, не створено репортажів, вони не фігурують серед фіналістів і переможців популярних учнівських премій, зокрема і відомої Clobal Teacher Prize. Вони просто сумлінно і відповідально роблять те, що не можуть не робити. Чи можуть бути ознаки героїзму в освітянських буднях? На мою думку, так. Спробую це довести.

Селище Ярова, що розташоване між Святогірськом та Дробишевим, з червня по вересень 2022 року перебувало під окупацією російських військ. **19 вересня 2022 р. селище було звільнено ЗСУ.**

Коли російські танки увійшли у селище, одне із перших, що вони зробили, то декілька залпів випустили по школі, значно зруйнувавши її. Яка мета була цього обстрілу – зрозуміти важко, інакше як прояв освітнього геноциду це назвати неможна.

Смертельні «подарунки» окупантів, на жаль, вдосталь можна побачити і сьогодні. Станом на 1 вересня 2023 року у ліцеї Ярової навчається 56 учнів. Дехто з учнів перебуває за кордоном, більшість – в Україні, зокрема і 3 – на тимчасово окупованих територіях. В

основному, це малокомплектні класи, наприклад, у 1 класі – 2 учня, у 2 класі – 6 учнів. Всі учні отримають освіту дистанційно. Оскільки в селі проблеми із світлом і інтернетом продовжуються, адже лінія фронту зовсім близько, для того, щоб мати змогу підключитися на заняття, учні приходять у територіальний консультаційний пункт, який, по суті, тимчасово замінив їм рідну школу. КП діє в одній із кімнат сільського клубу. Тут проводяться різні культурні і соціальні заходи. Зокрема завдяки тому, що діє система Starlink, учні можуть підключатися до уроків, які проводять їх учителі. Тут же проводять різноманітні свята, конкурси, школярі беруть участь в олімпіадах, різноманітних позакласних заходах.

Усі школярі, по суті, навчаються водночас і в одному приміщенні, їм бракує ґаджетів, щоб підключатися до занять, тому доводиться за одним планшетом/комп'ютером працювати декільком учням, а самим учителям почасти, щоб знайти стабільний інтернет і провести урок, необхідно їхати в сусідні міста і села. Водночас увесь педагогічний колектив ліцею с. Ярової не те, що не опускає руки, а повен нових планів, ідей, віри, що їх рідну школу обов'язково відновлять, і вони зможуть і далі дарувати своїм учням добро і світло, віру і незламний дух справжнього українця.

І хоча педагогічний колектив ліцею невеликий, але на кількості і якості тієї роботи, яку ведуть освітяни у прифронтовій Яровій, це зовсім не позначається. Кількість заходів, які проводять педагоги яворівського ліцею просто вражає. Достатньо просто уважно проаналізувати шкільний сайт [4]. **Квести** (до Дня Конституції України, «Здобудь прапор» до Дня Державного прапора, «Незалежність у тобі!» до Дня Незалежності України), **літня освітня онлайн школа та школа майбутнього першокласника, челеджи і віртуальні екскурсії, регулярні уроки звитяги** «Герої рідного краю», **різноманітні конкурси** (наприклад, онлайн-конкурс віршів на тему: «Я – Українець»), **підготовка історичного віснику** «Моя Україно – єдина та вільна», **проведення олімпійського тижня, дні вшанування** (наприклад, героїв УПА, партизан і підпільників), **дні пам'яті** (наприклад, жертв нацизму і фашизму, трагедії у Бабиному Яру, «Соняхи пам'яті», на якому школярі власноруч виготовляли цей символ скорботи за загиблими українськими героями) та багато-багато різноманітних заходів. Взагалі, шана загиблим героям України, увага до теми пам'яті, важливість її збереження для майбутніх поколінь є провідною у позаурочній роботі педагогів ліцею селища Ярова. Тому традиційним уже стало проведення заходів «Герої рідного краю», яке організовують педагоги ліцею, під час яких здобувачі освіти розповідають про своїх знайомих, рідних та близьких, які сьогодні захищають нашу державу.

Взагалі активність педагогів ліцею Ярової вражає. Вони всі різні, за характером, віком, фаховими і особистісними уподобаннями, але всіх їх об'єднає відповідальність перед своїми учнями, небайдужість, якими вони будуть у майбутньому, і, головне, що їх об'єднує – це любов до своєї України. Тому напис ***«Люди, об'єднані Україною»*** – це, справді, про них, освітян ліцею селища Ярова. Місця, де зовсім близько фронт, де війна нагадує про себе гучно і щодня, але де є чітке переконання, що це місце назавжди було і залишиться українським, зокрема і праці таких педагогів.

То яка ж вона особистість сучасного українського педагога у вимірах війни?

Насамперед, маємо засвідчити, що це **людина з активною життєвою і громадською позицією, справжній патріот своєї держави, особистість, що щоденно фахово і мужньо робить свою справу, робить її тому, що це усвідомлює своє покликання, тому що не може інакше…**

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Куклін, Д. (2022). Важкі, але важливі часи. Як українське вчительство переживає війну. Вилучено з: https://life.pravda.com.ua/society/2022/08/31/250239/

2. Прихований фронт українських освітян у часи війни. URL: https://divoche.media/2022/11/30/pryhovanyj-front-ukrayinskyh-osvityan-u-chasy-vijny/

3. Хмельницька, В. (2022). "Під час війни вчителі повинні володіти навичками кризової психологічної допомоги» – психологиня Олена Анопрієнко. URL: https://tsn.ua/exclusive/pid-chas-viyni-vchiteli-povinni-voloditi-navichkami-krizovoyi-psihologichnoyi-dopomogi-psihologinya-olena-anopriyenko-2130286.html

4. Ярівський ліцей Лиманської міської ради Краматорського району Донецької області. Офіційний веб-сайт: https://sites.google.com/view/yarovazosh